

Rebalans

ODLUČIMO SE VEĆ JEDNOM!

Ako je zaista riječ samo o ekonomskoj krizi, a ne i o krizi morala, korupciji i organiziranom kriminalu, onda razloga za očaj nema - potrebna je (samo) politička odluka da se osim hitnih vatrogasnih mjera Vlada koncentrira i na dugoročnu fiskalnu konsolidaciju

Piše **KATARINA OTT**,
ravnateljica Instituta za
javne financije

Rebalans je postao svakodnevna riječ. Umjesto da se Vlada srami brojnih rebalansa koji su pokazatelj njene nesposobnosti u planiranju prihoda i rashoda, pa i u demokratskim državama vlade padaju zbog učestalih rebalansa, nama se rebalansi predstavljaju kao naponi Vlade koja se jako trudi da nam svima bude bolje. Javni se rashodi nisu smanjivali ni u razdoblju 5-postotnog godišnjeg rasta BDP-a 2002./2007., ni pri izradi proračuna za 2009. kad je već bilo jasno da će zbog recesije padati prihodi, a da u ovoj godini dopijeva 14 mrđ eura duga. Vlada je ujesen 2008. morala znati kako daljnje zaduživanje države u kojoj inozemni dug svih sektora iznosi 80 % BDP-a nije odgovorno, osobito prema budućim naraštajima. Iako građani nisu željeli "stezati remen", sve dosadašnje vlade, a posebice ova koja zadnjih godinu dana zavarava i sebe i javnost, to su morale.

Prognoze deficita, duga i BDP-a zvuče katastrofalno, ali ako osmislimo kako u idućim godinama preokrenuti te trendove, pokrenemo li se u tom smjeru i formuliramo konkretne i realistične srednjoročne planove, razloga za očaj nema. Preživjeli smo rat s drastičnim padom BDP-a, izdacima za obranu, izbjeglicama i ljudskim žrtvama, pa zar ne možemo i ekonomsku krizu. Naravno, ako je zaista riječ samo o ekonomskoj krizi, a ne i o krizi morala, korupciji i organiziranom kriminalu koji nas sve drži u svojim šakama. Ministarstvo financija je upravo dokazalo kako je dosad neviđenom brzinom u stanju napraviti rebalans, što znači da je potrebna samo politička odluka da se osim hitnih vatrogasnih mjera koncentriramo i na dugoročnu konsolidaciju proračuna.

Vatrogasne mjere su potrebne na obje strane proračuna. Zbog izgubljenog vremena ne možemo očekivati značajne uštede na rashodima, pa treba prikupiti više prihoda, i to povećanjem osnovne

stope PDV-a te promjenom nultih u snižene stope. PDV više opterećuje siromašnije, pa se udar na njihov standard može ublažiti većim osnovnim odbitkom poreza na dohodak. Inflacija se može izbjeći mjerama kakve su poduzimane pri prvom uvođenju PDV-a, zbog kojih je Hrvatska bila primjer uspješnog sprečavanja inflacije. Odlična iskustva postoje i lako ih je primijeniti.

Svima jednako smanjivanje plaća nije ni pošteno, ni stimulativno, ali Vlada - bez obzira na kolektivne ugovore i sporazume - mora jednostranom odlukom svima u javnom sektoru u jednakom postotku smanjiti plaću jer će se jedino tako spriječiti dodatne nepravde. I ovdje bi blagotvorno djelovalo povećanje osnovnog odbitka poreza na dohodak. Smanjenja se moraju odnositi na korisnike svih proračuna, a ne samo državnog. Vlada mora ukinuti i sve dodatke koji nisu osnovna plaća - poput regresa, božićnica, prijevoznih troškova, naknada za smrt člana obitelji i slično. Dodaci su destimulativni jer nisu vezani uz zalaganje na radu, a i nepravdani su prema zaposlenima u privatnom sektoru koji snose visoke poreze kako bi zaposleni u javnom sektoru uživali takve beneficije.

Kako pristupiti mirovinama?

Prvo, hitno bi trebalo obustaviti sve nove odluke o beneficiranim mirovinama koje na bilo koji način odstupaju od osnovnog prava na umirovljenje - godine života, godine staža - jer se tako ne bi stvaralo nove slučajeve nepotrebno i nepravdno umirovljenih, a izbjegli bi se novi nepotrebni izdaci.

Drugo, preispitati sve dosadašnje oblike umirovljenja i retrogradno ukidati što se može te tako smanjiti već planirane izdatke.

Treće, produžiti radni vijek, pa će radnici duže plaćati poreze i doprinose i kasnije početi koristiti mirovine, te omogućiti rad umirovljenicima, odnosno privremeni ili

trajnnji, djelomični ili potpuni izlazak iz sustava primanja mirovina.

Pritom nije riječ o konkretnim imenima postojećih ni budućih umirovljenika već o različitim povoljnim pravima na mirovinu koje treba preispitati i ukidati. Slično treba preispitati i dugoročno srediti izdatke u zdravstvu i socijalnoj skrbi.

Dugoročno smanjenje mase plaća zahtijeva drastično smanjenje broja lokalnih jedinica, posebice općina; daleko efikasniju organizaciju ministarstava, ureda, agencija i javnih poduzeća te promjene načina zapošljavanja, otpuštanja i nagrađivanja u javnom sektoru.

Ma kako to populistički dobro zvučalo, zanemarimo troškove reprezentacije, oporezivanje imovine, luksuza, kapitalne dobiti i sličnih marginalija. Tu nije moguće ni znatno uštedjeti ni prikupiti puno prihoda u dogledno vrijeme, dok se ne sredi javna i osobito lokalna uprava, pa se valja usredotočiti na bolje ubiranje višeg PDV-a.

Sve vatrogasne mjere moraju biti kratkoročne (na godinu ili dvije), a dugoročno se moraju postići trajno niži javni rashodi (gore opisanim promjenama) i niže opće porezno opterećenje (ukidanjem izuzeća, odbitaka i olakšica, boljim ubiranjem prihoda i smanjivanjem evazije). Preduvjet je pojednostavnjenje poreznog sustava jer upravo složeni sustav s puno povlastica potiče poreznu evaziju.

Čak i kad dođe do pozitivnog preokreta u svjetskom gospodarstvu, Hrvatskoj bez navedenih zahvata i dalje ostaje neodrživa javna potrošnja, već postojeće obveze otplata dugova i prijetnja dolaska na naplatu jamstava izdanih poduzećima koja se teško nose s recesijom. Ako jesenski rebalans i ne bude značajan, proračun za 2010. i projekcije do 2012. moraju biti realni, a Vlada bi im morala pristupiti tako da u idućim godinama izbjegne rebalanse i nesigurnosti koje oni stvaraju, ali i mogućnost da je glasači kad-tad kazne zbog neodgovornog ponašanja. ■